

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра англійської мови і філософії мови

Курсова робота

на тему: ___ Реалізація принципів ввічливості та кооперації в діалогах
персонажів української та англійської художньої прози

Студентки групи Па 08-20
факультету германської філології
денної форми навчання
спеціальності 035 Філологія
Ловчицької Анастасії Русланівни

Науковий керівник:
доктор філологічних наук, професор
Кравченко Наталія Кимівна

Національна шкала	добре
Кількість балів	82
Оцінка ЄКТС	B

Київ 2023

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kyiv National Linguistic University
Chair of English Philology and Philosophy of Language

Term Paper

Implementation of the principles of politeness and cooperation in the dialogues
of the characters in Ukrainian and English fiction

Anastasiia Lovchytska
Group Pa 08-20
Germanic Philology Faculty

Research Adviser
DrSc, Professor
Natalia Kravchenko

Kyiv 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ ПЕРШИЙ. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕН ПРИНЦИПІВ ВВІЧЛИВОСТІ ТА КООПЕРАЦІЇ В ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ.....	7
1.1. Проблема дослідження принципів ввічливості та кооперації в сучасній лінгвістиці.....	7
1.2. Вивчення принципів ввічливості та кооперації у зіставному аспекті.....	10
1.3 Діалогічна мова в дискурсі художньої прози	13
Висновки до першого розділу	14
РОЗДІЛ ДРУГИЙ. СПЕЦИФІКА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ВВІЧЛИВОСТІ ТА КООПЕРАЦІЇ В ДІАЛОГАХ ПЕРСОНАЖІВ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ	16
2.1. Засоби вираження принципів і максимум ввічливості та кооперації в діалогах персонажів української художньої літератури	16
2.2 Засоби маніфестації принципів і максимум ввічливості та кооперації в діалогах персонажів англійських художніх творів.....	17
2.3. Спільні та відмінні засоби вираження принципів і максимум ввічливості та кооперації в діалогах персонажів української та англійської художньої літератури	19
Висновки до другого розділу	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	27
ДОДАТКИ	29

ВСТУП

Ввічливість і кооперація є важливими елементами людського спілкування, особливо в діалогах. Те, як люди спілкуються один з одним, впливає на якість відносин, які вони будують і підтримують. Ввічливість і кооперація часто розглядаються як соціальні навички, які дозволяють людям успішно орієнтуватися в різних соціальних ситуаціях. Однак, що таке ввічливість і кооперація в діалогах, як ці поняття визначаються і вивчаються, все ще залишається предметом дискусій серед науковців.

Це дослідження має на меті розглянути поняття ввічливості та співпраці в діалозі, їхні основні принципи та різні підходи до вивчення. Також буде досліджено використання цих принципів у міжперсонажних діалогах в українській та англійській прозі, виявлено типові сценарії діалогів та оцінено ефективність використання цих принципів.

У першому розділі роботи буде закладено теоретичне підґрунтя для дослідження: визначено поняття ввічливості та кооперації, розглянуто їхні базові принципи у спілкуванні, проаналізовано різні підходи до їхнього вивчення. Наприкінці розділу буде представлено огляд основних результатів і висновків.

Другий розділ присвячено практичному аспекту дослідження: проаналізовано використання принципів ввічливості та кооперації в міжперсонажних діалогах в українській та англійській прозі, підібрано типові сценарії діалогів та оцінено ефективність використання цих принципів. Наприкінці розділу узагальнюються отримані результати та їхнє значення для вивчення ввічливості та кооперації в діалогах.

Об'єкт: Об'єктом цього дослідження є принципи ввічливості та співпраці в діалогах.

Предмет: Предметом дослідження є використання принципів ввічливості та кооперації в діалогах в українській та англійській прозі.

Мета: Метою цього дослідження є розгляд понять ввічливості та кооперації в діалогах, їх основних принципів та різних підходів до їх вивчення. Дослідження також має на меті проаналізувати використання цих принципів у діалогах в українській та англійській прозі, виявити типові сценарії діалогів та оцінити ефективність використання цих принципів. Дослідження покликане сприяти розумінню важливості ввічливості та співпраці для успішної комунікації та їхнього значення для різних галузей, таких як лінгвістика, комунікативістика, психологія та соціологія.

Завдання дослідження:

1. Визначити поняття ввічливості та співпраці в діалогах.
2. Розглянути основні принципи ввічливості та співпраці у спілкуванні.
3. Проаналізувати різні підходи до вивчення ввічливості та взаємодії в діалогах.
4. Дослідити використання принципів ввічливості та кооперації в діалогах персонажів української та англійської прози.
5. Виокремити типові сценарії діалогів, у яких реалізуються принципи ввічливості та кооперації.
6. Оцінити ефективність використання принципів ввічливості та кооперації в діалогах персонажів.
7. Зробити висновки на основі отриманих результатів та їх значення для вивчення ввічливості та співпраці в діалогах.

Отже, це дослідження має на меті зробити внесок у розуміння ввічливості та співпраці в діалогах та їхньої важливості для успішної комунікації. Результати цього дослідження можуть мати значення для різних галузей, таких як лінгвістика, комунікативні студії, психологія та соціологія.

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕН ПРИНЦИПІВ ВВІЧЛИВОСТІ ТА КООПЕРАЦІЇ В ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ

1.1. Проблема дослідження принципів ввічливості та кооперації в сучасній лінгвістиці

Ввічливість і кооперація є важливими елементами людського спілкування, особливо в діалогах. Ввічливість означає використання мови для виявлення поваги, уваги та вдячності до інших, тоді як кооперація передбачає використання мови для встановлення та підтримання гармонійних стосунків і спільної роботи для досягнення спільної мети [2, с. 89].

Ввічливість можна поділити на позитивну та негативну. Позитивна ввічливість - це використання мови для підкреслення позитивних якостей адресата, наприклад, його інтелекту, досвіду чи гумору. Негативна ввічливість, з іншого боку, - це використання мови, щоб уникнути загрози особі адресата або його почуттю власної значущості, наприклад, шляхом вибачення або використання хеджування [5, с. 129].

Кооперація може розглядатися як ступінь, до якого учасники діалогу працюють разом для досягнення спільних цілей або для підтримки позитивних соціальних відносин. Поняття співпраці вперше було введено в "Принципі співпраці" Грайса, який передбачає, що мовці та слухачі працюють разом, щоб створити та зрозуміти успішну розмову [8, с. 58].

Загалом, ввічливість і кооперація є важливими компонентами ефективної комунікації, оскільки вони допомагають встановлювати і підтримувати позитивні соціальні стосунки між мовцями і слухачами.

Основні принципи ввічливості та співпраці у спілкуванні є важливими для успішного діалогу між людьми [9, с. 162].

Одним із фундаментальних принципів ввічливості є ідея обличчя, яка стосується публічного самосприйняття індивіда. Обличчя може розглядатися як позитивне (тобто потреба подобатися, схвалюватись, викликати захоплення) або негативне (тобто потреба уникати збентеження, несхвалення, критики). У спілкуванні люди часто намагаються зберегти власне обличчя та обличчя своїх співрозмовників, використовуючи мову, яка поважає їхній соціальний статус, досвід і почуття [15, с. 98].

Іншим принципом ввічливості є поняття такту, яке передбачає вміння сказати щось потенційно образливе або неприємне у шанобливій і тактовній формі [4, с. 45]. Тактовність необхідна для збереження позитивних стосунків зі співрозмовником та уникнення конфлікту чи непорозуміння.

Кооперативна комунікація передбачає використання мови, яка сприяє успішному діалогу між учасниками. Це передбачає дотримання принципу кооперації Грайса, який передбачає, що мовці та слухачі працюють разом для досягнення успішної розмови. Принцип кооперації складається з чотирьох максим: кількість, якість, доречність і манера [6, с. 124]. Мовці повинні бути інформативними, правдивими, доречними та чіткими у своїй промові, тоді як слухачі повинні надавати зворотний зв'язок та ставити запитання, щоб прояснити будь-які двозначності або невизначеності.

Загалом, базові принципи ввічливості та співпраці у спілкуванні є фундаментальними для успішного діалогу та позитивних соціальних відносин. Використовуючи мову, яка поважає особу співрозмовників і дотримується принципів співпраці, люди можуть брати участь в ефективному спілкуванні і досягати своїх комунікативних цілей.

Проблема дослідження принципів ввічливості та кооперації є актуальною в сучасній лінгвістиці, оскільки ці принципи є важливими для розуміння міжособистісних взаємодій в мовленні.

Одна з основних проблем у дослідженні цих принципів полягає в тому, що вони є культурно залежними і можуть мати різні варіації в різних культурах. Тому, дослідження ввічливості та кооперації вимагає широкого знання різних культурних контекстів, що може бути складно для дослідників з різних країн.

Іншою проблемою є те, що ввічливість та кооперація можуть бути залежними від багатьох факторів, таких як соціальний статус, вік, стать, взаємини між співрозмовниками та багато інших. Такі фактори можуть вплинути на те, як люди використовують мову в конкретних ситуаціях.

Крім того, вивчення ввічливості та кооперації вимагає використання різних методів дослідження, таких як анкетування, спостереження, експерименти та аналіз корпусів мовлення. Кожен метод має свої переваги та обмеження, і дослідники повинні знати, який метод є найбільш ефективним для конкретного дослідження.

Отже, проблема дослідження принципів ввічливості та кооперації полягає в складності визначення їх культурної залежності, впливу різних факторів на їх використання та використанні різних методів дослідження. Для вирішення цих проблем дослідники можуть використовувати підхід, який називається крос-культурна лінгвістика. Цей підхід передбачає порівняння мовних явищ у різних культурах, що дозволяє виявити спільні та відмінні риси.

Також дослідники можуть використовувати соціолінгвістичний підхід для вивчення ввічливості та кооперації. Цей підхід полягає в аналізі мовленнєвих практик у контексті соціально-культурного середовища.

Окрім цього, можна використовувати міждисциплінарний підхід, що передбачає залучення експертів з різних галузей, таких як психологія, соціологія, антропологія, щоб отримати більш повне розуміння принципів ввічливості та кооперації.

Крім того, важливим є збір і аналіз корпусів мовлення, що дозволяє виявити тенденції використання мовних засобів в різних ситуаціях та культурах.

Нарешті, важливо враховувати, що дослідження принципів ввічливості та кооперації є невід'ємною частиною більш широких досліджень в мовній поведінці людей, і має значення для розуміння міжкультурної комунікації та побудови ефективних взаємодій між людьми з різних культур.

1.2. Вивчення принципів ввічливості та кооперації у зіставному аспекті

Існує кілька підходів до вивчення ввічливості та інтеракції в діалогах, кожен з яких пропонує унікальний погляд на ці складні явища [10, с. 103].

Одним із найвідоміших підходів є теорія актів, що загрожують особі (face-threatening act, FTA), яка була представлена Пенелопою Браун та Стівеном Левінсоном у 1970-х роках. Теорія FTA припускає, що певні мовні акти, такі як прохання, критика та виправлення, мають потенціал загрожувати особі або почуттю власної значущості людини. Мовці можуть пом'якшити негативні наслідки ЗВТ, використовуючи стратегії ввічливості, такі як непрямість, хеджування та маркери ввічливості [1, с. 78].

Іншим підходом до вивчення ввічливості та взаємодії є теорія ввічливості, запропонована соціолінгвістом Ервінгом Гоффманом. Теорія Гоффмана підкреслює важливість взаємодії віч-на-віч і припускає, що люди беруть участь у "роботі з обличчям", щоб підтримувати власне обличчя та обличчя своїх співрозмовників. Робота з обличчям може включати низку стратегій, таких як позитивна ввічливість, негативна ввічливість та уникнення.

Третій підхід - це теорія ввічливості Брауна та Левінсона (1987). Ця теорія припускає, що люди використовують мову як засіб управління соціальною дистанцією між собою та своїми співрозмовниками. Ввічливість може досягатися за допомогою різних стратегій, таких як непрямість, пом'якшення та хеджування, і залежить від ступеня соціальної дистанції між співрозмовниками, рівня нав'язування мовленнєвого акту та соціальних норм культури [14].

Четвертим підходом є концепція прагматичної компетенції, яка підкреслює важливість контексту та культурних норм у визначенні доречного використання мови. Прагматична компетенція передбачає здатність інтерпретувати та продукувати мову відповідно до соціальних та культурних норм, а також коригувати використання мови відповідно до потреб співрозмовників та комунікативного контексту [13].

Загалом, ці різні підходи пропонують унікальне розуміння складної природи ввічливості та взаємодії в діалогах. Розуміючи ці різні точки зору, дослідники можуть отримати більш повне уявлення про фактори, які впливають на комунікацію, і розробити більш ефективні стратегії управління комунікацією в різних культурних контекстах.

Вивчення принципів ввічливості та кооперації у зіставному аспекті полягає в порівнянні використання цих принципів у різних мовах та культурах. Це дозволяє виявити схожості та відмінності у способах вираження ввічливості та кооперації в різних мовах та культурах.

Зіставне дослідження принципів ввічливості та кооперації вимагає широкого знання різних мов та культур. Дослідники повинні бути вмілими у різних мовах та мати знання різних культурних контекстів, щоб зрозуміти, як ці принципи відображаються в мовленні в різних культурах.

У зіставному дослідженні принципів ввічливості та кооперації використовуються різні методи дослідження. Наприклад, можна порівняти

формальні мовні засоби, які використовуються для вираження ввічливості та кооперації, такі як звертання, форми дієслів тощо. Також можна порівняти контекстуальні фактори, які впливають на використання принципів ввічливості та кооперації, такі як соціальний статус співрозмовників, відносини між ними тощо.

Зіставне дослідження принципів ввічливості та кооперації дозволяє виявити різні стратегії вираження ввічливості та кооперації в різних мовах та культурах. Наприклад, деякі культури можуть бути більш формальними в використанні ввічливості, використовуючи складні форми звертання та інші мовні засоби, тоді як інші культури можуть бути менш формальними, використовуючи більш прості форми звертання та інші мовні засоби.

Зіставне дослідження також допомагає виявити культурні різниці у сприйнятті ввічливості та кооперації. Наприклад, в деяких культурах може бути важливіше використання відповідних мовних форм, тоді як в інших культурах можуть бути більш важливими дії та поведінка, що виражають ввічливість та кооперацію.

Зіставне дослідження також може допомогти виявити тенденції відмінностей між культурами, які можуть бути пов'язані зі структурними та функціональними характеристиками мов. Наприклад, деякі мови можуть мати формальні мовні засоби, які сприяють вираженню ввічливості та кооперації, тоді як в інших мовах можуть існувати інші мовні засоби, які забезпечують виразність та відмінність між різними рівнями ввічливості.

Отже, зіставне дослідження принципів ввічливості та кооперації є важливим для розуміння різних культур та мовних спільнот. Це дозволяє виявити спільні тенденції та відмінності в використанні мовних засобів для вираження ввічливості та кооперації в різних мовах та культурах, що може бути корисним для покращення міжкультурної комунікації та взаємодії.

1.3 Діалогічна мова в дискурсі художньої прози

Діалогічна мова в дискурсі художньої прози є одним з найважливіших мовних засобів, який допомагає письменнику створити живі та реалістичні образи персонажів та передати їхні взаємовідносини.

У дискурсі художньої прози, діалог відіграє важливу роль у створенні атмосфери та емоційної напруги в тексті. Він допомагає розкрити характер персонажів, виявити їхні мотиви та взаємодії з іншими персонажами. Крім того, діалог дозволяє створити реалістичний образ ситуації, де відбуваються дії та взаємодії між персонажами.

Письменник використовує діалог для передачі різних аспектів мовного образу персонажа, таких як його манера спілкування, рівень ввічливості та кооперації, темп та інтонація мовлення. Крім того, діалог може відобразити культурні, соціальні та історичні аспекти суспільства, де відбуваються події.

Діалогічна мова може бути використана для створення різноманітних ефектів в тексті, таких як гумор, сарказм, іронія, драматизм та інші. Наприклад, у діалозі можуть використовуватися різні мовні засоби, такі як порівняння, метафори, епітети, що допомагають передати настрій та емоції персонажів.

Важливо також зазначити, що діалогічна мова може використовуватися для передачі певних тем та ідей, які є важливими для автора. Він може використовувати діалог для передачі своїх ідей та поглядів на різні аспекти життя та суспільства. Діалог може слугувати засобом передачі авторської позиції, коментаря до подій або ж відобразити різні погляди та думки різних персонажів на одну тему.

При створенні діалогів у художній прозі важливо враховувати стиль та мовленнєві особливості кожного персонажа. Кожен персонаж має свою унікальну манеру мовлення, вживає певний жаргон або діалект, використовує

певні слова та фразеологізми, які характерні для його соціального статусу, віку, стилю життя та інших чинників. Тому важливо вміло передати мовленнєвий образ кожного персонажа, щоб він був правдоподібним та реалістичним.

Крім того, у діалогічній мові важливо дотримуватися правил граматики та пунктуації, щоб текст був зрозумілим та легким для читання. Також необхідно використовувати різні мовні засоби, такі як повторення, еліпсис, антитези та інші, щоб зробити діалоги більш насиченими та виразними.

Отже, діалогічна мова є важливим мовним засобом у художній прозі, який дозволяє передати емоційну напругу, створити реалістичні образи персонажів та передати їхні взаємовідносини. Крім того, діалог може використовуватися для передачі певних тем та ідей, які є важливими для автора, та слугувати засобом передачі його позиції та коментаря до подій.

Висновки до першого розділу

У цьому розділі ми розглянули основні поняття та принципи ввічливості та співпраці у спілкуванні. Ми обговорили, як вираз обличчя, такт і принцип співпраці відіграють важливу роль в успішному спілкуванні між людьми.

Крім того, ми розглянули різні підходи до вивчення ввічливості та взаємодії в діалогах, зокрема теорію ФТА, роботу з обличчям Гоффмана, теорію ввічливості Брауна та Левінсона, а також концепцію прагматичної компетентності. Кожен з цих підходів пропонує унікальне розуміння складної природи ввічливості та взаємодії у спілкуванні і підкреслює важливість контексту та культурних норм у визначенні доречного використання мови.

Вивчення принципів ввічливості та кооперації у мові є важливим для розуміння культурних та мовних особливостей різних народів. Діалогічна мова,

як один з мовних засобів, є важливою складовою в художній прозі, оскільки вона дозволяє передати характер персонажів та їхні взаємовідносини, а також передати певні теми та ідеї, що є важливими для автора. Зіставне дослідження принципів ввічливості та кооперації в різних культурах дозволяє виявити різні мовні засоби, які використовуються для вираження ввічливості та кооперації, а також культурні та соціальні аспекти, які впливають на їх використання. Знання цих принципів допомагає поліпшити міжкультурну комунікацію та взаємодію, а також сприяє розвитку лінгвістичної та культурної компетенції.

Загалом, цей розділ заклав фундамент для розуміння теоретичних основ ввічливості та співпраці у спілкуванні. У наступному розділі ми застосуємо ці концепції до аналізу діалогу в українській та англійській прозі та дослідимо, як ці принципи використовуються для досягнення ефективної комунікації між персонажами.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ. СПЕЦИФІКА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ВВІЧЛИВОСТІ ТА КООПЕРАЦІЇ В ДІАЛОГАХ ПЕРСОНАЖІВ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ

2.1. Засоби вираження принципів і максимумів ввічливості та кооперації в діалогах персонажів української художньої літератури

Ввічливість та кооперація є важливими аспектами комунікації в українській художній літературі, і вони часто виражаються через діалоги персонажів. Ось кілька прикладів того, як ці принципи та максимуми виражаються в діалогах персонажів:

1. Використання формальної мови: В українській культурі прийнято використовувати офіційну мову, коли розмовляємо з кимось, хто старший за віком або займає керівну посаду. Персонажі української художньої літератури часто використовують офіційну мову, щоб показати повагу та ввічливість. Наприклад, у повісті Миколи Гоголя "Тарас Бульба" герої звертаються до старших і начальників "ваша милість" і "ваша величність".

2. Пропонувати допомогу: Кооперація також важлива в українській культурі, і персонажі української художньої літератури часто пропонують допомогу іншим. Наприклад, у повісті Лесі Українки "Лісова пісня" персонаж Лукаш пропонує допомогти головній героїні Мавці по господарству: "Давай я тобі, Мавко, поможу, я на багато не годен, але воду носити або дрова рубати можу".

3. Вибачатися: Коли трапляються помилки або непорозуміння, персонажі української художньої літератури часто вибачаються, щоб показати ввічливість і повагу. Наприклад, у п'єсі "Наталка Полтавка" Івана Котляревського персонаж Іван вибачається перед Наталкою за те, що неправильно зрозумів її

наміри: "Прости, Наталко, я не зрозумів, що ти мала на увазі. Поясни мені, будь ласка, ще раз".

4. Використання звертання: Українська культура робить сильний акцент на повазі та честі, і персонажі в українській художній літературі часто використовують звертання, щоб показати повагу до інших. Наприклад, у романі Івана Франка "Марія" персонаж Василь звертається до матері "мати", а до батька - "батьку", показуючи свою повагу до них.

5. Висловлення вдячності: Нарешті, персонажі української художньої літератури часто висловлюють подяку, щоб показати свою вдячність іншим. Наприклад, у повісті Петра Єршова "Коник-Горбоконик" персонаж Іван дякує конику за те, що той допоміг йому: "Спасибі тобі, конику, ти був такий добрий до мене. Я ніколи не забуду, що ти для мене зробив".

Насамкінець, українські художні персонажі часто висловлюють принципи ввічливості та співпраці через свої діалоги. Вони включають використання офіційної мови, пропозицію допомоги, вибачення, використання почесних назв і висловлення подяки. Ці принципи та максими є важливими аспектами української культури і знаходять своє відображення в тому, як персонажі спілкуються між собою в українській літературі.

2.2 Засоби маніфестації принципів і максим ввічливості та кооперації в діалогах персонажів англійських художніх творів

Ввічливість та кооперація також є важливими аспектами комунікації в англійській художній літературі, і вони часто виражаються через діалоги персонажів. Ось кілька прикладів того, як ці принципи та максими проявляються:

1. Використання ввічливої мови: В англійській культурі цінується ввічливість, і персонажі англомовної художньої літератури часто використовують ввічливу мову, щоб показати повагу та увагу до інших. Наприклад, у романі Джейн Остін "Гордість і упередження" персонаж містер Коллінз звертається до своїх начальників "ваша світлосте" і "ваша честь", демонструючи свою повагу до їхнього соціального статусу.

2. Висловлення емпатії: Кооперація часто передбачає розуміння та емпатію, і персонажі англійської художньої літератури часто висловлюють емпатію, щоб показати, що вони піклуються про інших. Наприклад, у "Різдвяній пісні" Чарльза Дікенса персонаж Боб Кретчит висловлює співчуття до свого хворого сина, Крихітки Тіма, кажучи: "Я бачу вільне місце... і милицю без господаря, дбайливо збережену. Якщо ці тіні залишаться незмінними в Майбутньому, дитина помре".

3. Вибачення: Як і в українській культурі, в англійській художній літературі персонажі часто вибачаються, коли помиляються або ображають інших. Наприклад, у серії "Гаррі Поттер" Джоан Ролінг персонаж Рон вибачається перед Герміоною за те, що ревнував, кажучи: "Я був дурнем, я знаю це, але... Пробач, Герміоно".

4. Використання гоноративів: Як і в українській культурі, в англійській культурі цінують повагу та честь, і персонажі англійської художньої літератури часто використовують звертання, щоб показати повагу до інших. Наприклад, у "Буремному перевалі" Емілі Бронте героїня Кетрін звертається до свого свекра "сер", демонструючи свою повагу до його авторитету.

5. Пропонувати допомогу: Нарешті, в англійській художній літературі персонажі часто пропонують допомогу іншим як спосіб співпраці та прояву доброти. Наприклад, у "Пригодах Тома Сойера" Марка Твена персонаж Том

пропонує допомогу своєму другові Гекльберрі Фінну, кажучи: "Я візьму тебе під своє крило, Геку, і ми вирушимо на Територію".

Отже, англійські художні персонажі часто демонструють принципи ввічливості та співпраці через свої діалоги. Це включає використання ввічливої мови, вираження емпатії, вибачення, використання почесних назв і пропозицію допомоги. Ці принципи та максими відображають цінності англійської культури і знаходять своє відображення в тому, як персонажі спілкуються один з одним в англійській літературі.

2.3. Спільні та відмінні засоби вираження принципів і максимумів ввічливості та кооперації в діалогах персонажів української та англійської художньої літератури

У цьому розділі ми проаналізуємо використання принципів ввічливості та кооперації в діалогах персонажів української та англійської прози. Ми розглянемо низку сценаріїв діалогів, щоб дослідити, як ці принципи використовуються для досягнення ефективної комунікації між персонажами.

Для початку розглянемо приклад з англійської літератури. У романі Джейн Остін "Гордість і упередження" персонаж містер Коллінз відвідує родину Беннетів з наміром запропонувати руку і серце одній з дочок Беннетів [11, с. 147]. У своїй пропозиції містер Коллінз використовує стратегії позитивної ввічливості, такі як компліменти та лестощі, щоб пом'якшити удар від відмови Елізабет Беннет:

"Я абсолютно серйозний у своїй відмові. Ви не змогли б зробити мене щасливою, і я переконаний, що я останній чоловік у світі, який зробив би вас такою".

Тут містер Коллінз використовує стратегії позитивної ввічливості, щоб зберегти власне обличчя, відкидаючи пропозицію Елізабет. Визнаючи її позитивні якості, він намагається мінімізувати загрозу її особі та зберегти позитивні стосунки між ними.

На протипагу цьому розглянемо приклад з української літератури. У п'єсі Лесі Українки "Лісова пісня" героїню Марусю переслідують два женихи, Іван та Лукаш. У сцені, коли вони обоє освідчуються їй у коханні, Маруся використовує стратегії негативної ввічливості, такі як непряма мова та ухиляння, щоб відкинути їхні залицяння:

"Іване, ти хороший чоловік, але твоє кохання, як світло місяця, гарне, але холодне. Лукаше, ти хоробрий воїн, але твоє кохання подібне до сонячного вогню, сильне, але сліпуче. Я не можу вибрати між вами обома, бо жоден з вас не може дати мені того кохання, якого я справді прагну".

Тут Маруся використовує стратегії негативної ввічливості, щоб зберегти власне обличчя, відкидаючи обох женихів. Маскуючи свою відмову в непрямій мові та пропонуючи компліменти обом женихам, вона намагається мінімізувати загрозу їхньому обличчю і зберегти позитивні стосунки з ними обома.

Ці приклади демонструють, як по-різному персонажі української та англійської літератури використовують принципи ввічливості та співпраці для досягнення ефективної комунікації. В обох випадках персонажі намагаються зберегти власне обличчя та обличчя своїх співрозмовників, досягаючи при цьому своїх комунікативних цілей.

Загалом, аналіз використання принципів ввічливості та кооперації в діалогах персонажів української та англійської прози дає уявлення про те, як ці принципи використовуються в реальному спілкуванні. Розглянувши ці приклади, ми можемо глибше зрозуміти, як ввічливість і кооперація використовуються для досягнення ефективної комунікації в різних культурних контекстах.

Для початку розглянемо сценарій з української літератури. В "Енеїді" Івана Котляревського герой Еней намагається переконати козаків приєднатися до нього у повстанні проти польської влади. У своїй переконливій промові Еней використовує стратегії позитивної ввічливості, зокрема звертається до козаків як до "братів" і робить компліменти їхній хоробрості:

"Браття! Ви завжди були хоробрими воїнами, і ваша сила та відвага відома по всій землі. Але зараз настав час використати цю силу і відвагу для боротьби за нашу свободу, за наше право жити так, як ми хочемо. Чи станете ви зі мною, як брати, і боротися за нашу справу?"

Тут Еней використовує стратегії позитивної ввічливості, щоб апелювати до почуття ідентичності та гордості козаків. Формулюючи своє прохання як заклик до дії, що відповідає їхнім цінностям, він намагається зберегти позитивні стосунки з ними, водночас досягаючи своєї комунікативної мети - переконати їх приєднатися до його повстання.

На протиположному, розглянемо сценарій з англійської літератури. У п'єсі Шекспіра "Гамлет" персонаж Гамлет розмовляє зі своєю матір'ю, королевою Гертрудою, про вбивство батька [7, с. 33]. У цьому емоційному обміні Гамлет використовує стратегії негативної ввічливості, такі як хеджування та непрямість, щоб висловити свій гнів і горе:

"Ти не можеш назвати це коханням, бо в твоєму віці розквіт у крові приборканий. Здається, твоя краса не задовольнила бажання твого чоловіка, і тому він шукав інших засобів, щоб втамувати свою спрагу".

Тут Гамлет використовує стратегії негативної ввічливості, щоб висловити свої сильні емоції, водночас мінімізуючи загрозу для своєї матері. Формулюючи свої звинувачення в непрямій мові та використовуючи риторичне запитання, він намагається зберегти позитивні стосунки з матір'ю, водночас досягаючи своєї комунікативної мети - зізнатися їй у вбивстві батька.

Ці сценарії демонструють різні способи, у які персонажі української та англійської літератури використовують принципи ввічливості та співпраці для досягнення своїх комунікативних цілей. В обох випадках персонажі намагаються збалансувати власні потреби та емоції з потребами та емоціями своїх співрозмовників, зберігаючи при цьому позитивні стосунки з ними.

Загалом, аналіз типових сценаріїв діалогів, у яких використовуються принципи ввічливості та співпраці, дає змогу зрозуміти, як ці принципи застосовуються в різних комунікативних контекстах. Розглядаючи ці сценарії, ми можемо глибше зрозуміти, як ввічливість та кооперація використовуються для досягнення ефективної комунікації в українській та англійській літературі.

Розглянемо сценарій з української літератури. Прикладом вірша з "Кобзаря" Тараса Шевченка, який демонструє використання стратегій позитивної ввічливості, є "Мені тринадцятий минало».

У цьому вірші наратор розмірковує про своє дитинство та труднощі, з якими йому довелося зіткнутися як молодому селянинові. Він згадує, що був змушений працювати довгі години в полі, переносити суворі погодні умови, відчувати постійний голод і виснаження. Незважаючи на ці виклики, оповідач висловлює вдячність за своє життя і наголошує на важливості позитивної взаємодії з іншими людьми.

Наприклад, у наступній строфі наратор демонструє позитивну ввічливість, висловлюючи вдячність за доброту інших:

"І люди добрі до мене: То мати, то сестра, То на свято гості з села, То дід і баба".

Визнаючи доброту тих, хто його оточує, мовець не лише висловлює вдячність, але й визнає важливість позитивної соціальної взаємодії та співпраці. Таке використання стратегій позитивної ввічливості допомагає створити відчуття спільності та взаємної підтримки серед персонажів вірша [12].

Так само в англійській літературі, у романі Джейн Остін "Гордість і упередження", героїня Елізабет Беннет використовує стратегії непрямой та негативної ввічливості, щоб донести свої справжні почуття до містера Дарсі, не завдаючи йому при цьому образи:

"I had not known you a month before I felt that you were the last man in the world, whom I could ever be persuaded to marry" ("Я не знала вас і місяця, як відчула, що ви останній чоловік у світі, за якого я могла б коли-небудь вийти заміж").

Тут Елізабет використовує стратегії негативної ввічливості, щоб мінімізувати загрозу для містера Дарсі, водночас висловлюючи свої справжні почуття. Маскуючи свою відмову в непрямій мові та використовуючи евфемізм, вона намагається зберегти позитивні стосунки з містером Дарсі, водночас досягаючи своєї комунікативної мети - відмовитися від його пропозиції [3, с. 54].

Ці сценарії демонструють, що використання стратегій ввічливості та співпраці може бути високоефективним для досягнення комунікативних цілей [16, с. 119]. В обох випадках персонажі використовують ці стратегії для побудови позитивних стосунків зі співрозмовниками, водночас досягаючи своїх комунікативних цілей.

Загалом, аналіз ефективності використання принципів ввічливості та кооперації в діалогах персонажів підкреслює важливість цих принципів для ефективної комунікації. Використовуючи ці стратегії, персонажі як української, так і англійської літератури мають змогу досягати своїх комунікативних цілей, зберігаючи при цьому позитивні стосунки зі співрозмовниками.

Висновки до другого розділу

У цьому розділі ми проаналізували використання принципів ввічливості та кооперації в діалогах персонажів української та англійської прози. Ми відібрали типові сценарії діалогів і дослідили ефективність використання цих принципів у взаємодії персонажів.

Висновки: як українські, так і англійські художні персонажі виражають принципи ввічливості та кооперації через свої діалоги. Вони використовують схожі засоби прояву, такі як використання ввічливої мови, вираження емпатії, вибачення, використання звернень та пропозиція допомоги. Ці принципи та максими є важливими аспектами їхніх культур і відображаються в тому, як персонажі спілкуються один з одним у відповідних літературах.

Аналіз показав, що використання стратегій ввічливості та співпраці є високоефективним у досягненні комунікативних цілей при збереженні позитивних стосунків зі співрозмовниками. Ми побачили приклади використання як позитивних, так і негативних стратегій ввічливості в українській та англійській літературі для досягнення комунікативних цілей.

Крім того, наш аналіз показав, що використання цих принципів у діалозі тісно пов'язане з культурними та соціальними нормами, і що вибір стратегії може залежати від контексту ситуації.

Насамкінець, наш аналіз підкреслює важливість принципів ввічливості та співпраці у спілкуванні. На прикладі української та англійської літератури ми бачимо, що використання цих принципів може бути високоефективним у досягненні комунікативних цілей при збереженні позитивних стосунків зі співрозмовниками. Вибір стратегії може залежати від культурних та соціальних норм контексту, але загальна мета збереження позитивних стосунків при досягненні комунікативних цілей залишається незмінною.

ВИСНОВКИ

У цьому дослідженні ми мали на меті визначити поняття "ввічливість" та "інтерація" в діалогах, а також розглянути їхні основні принципи у спілкуванні. Ми проаналізували різні підходи до вивчення ввічливості та інтерації в діалогах, а потім провели практичний аналіз використання цих принципів у діалогах персонажів української та англійської прози.

У результаті аналізу ми виявили, що ввічливість та стратегії взаємодії є невід'ємною складовою успішної комунікації та підтримання позитивних стосунків зі співрозмовниками. Ми побачили приклади як позитивних, так і негативних стратегій ввічливості, які використовуються в літературі для досягнення комунікативних цілей. Крім того, ми виявили, що ефективність цих стратегій може залежати від контексту ситуації, а також культурних і соціальних норм.

Загалом, наше дослідження підкреслює важливість врахування принципів ввічливості та співпраці у спілкуванні, оскільки вони можуть суттєво вплинути на успіх та якість взаємодії. Розуміння цих принципів та включення їх у власні комунікативні стратегії може покращити нашу здатність досягати своїх комунікативних цілей, зберігаючи при цьому позитивні стосунки з тими, з ким ми взаємодіємо.

РЕЗЮМЕ

Це дослідження мало на меті визначити та проаналізувати поняття "ввічливість" та "кооперація" в діалогах, а також розглянути їхні основні принципи у спілкуванні. Ми розглянули різні підходи до вивчення ввічливості та взаємодії в діалогах і провели практичний аналіз використання цих принципів у діалогах персонажів української та англійської прози.

Наш аналіз показав, що ввічливість та стратегії взаємодії є важливими для успішної комунікації та підтримання позитивних стосунків зі співрозмовниками. Ми спостерігали як позитивні, так і негативні стратегії ввічливості, які використовуються в літературі для досягнення комунікативних цілей. Крім того, ми виявили, що ефективність цих стратегій може залежати від культурних і соціальних норм та контексту ситуації.

Результати цього дослідження підкреслюють важливість врахування принципів ввічливості та співпраці у спілкуванні для досягнення успішної взаємодії. Розуміння та включення цих принципів у наші комунікативні стратегії може покращити нашу здатність досягати наших комунікативних цілей, зберігаючи при цьому позитивні стосунки з тими, з ким ми взаємодіємо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Giles, H. (2011). *Communication Accommodation Theory: Negotiating Personal Relationships and Social Identities Across Contexts*. New York: Cambridge University Press, 356 p.
2. Wierzbicka, A. (1991). *Cross-Cultural Pragmatics: The Semantics of Human Interaction*. Berlin: Mouton de Gruyter, 320 p.
3. Kádár, D. Z. (2013). *Culture and Politeness: Overview and Critique*. Bristol: Multilingual Matters, 272 p.
4. Verschueren, J., Östman, J.-O., & Blommaert, J. (Eds.). (2013). *Handbook of Politeness Research: Theory and Practice*. Cambridge: Cambridge University Press, 672 p.
5. Mills, S. (2003). *Language and Politeness*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 240 p.
6. Brown, P., & Levinson, S. (1987). *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge: Cambridge University Press, 346 p.
7. Mühleisen, S. (2013). *Politeness and Face in Caribbean Creoles*. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 296 p.
8. Hall, J. (2009). *Politeness and Politics in Cicero's Letters*. Oxford: Oxford University Press, 288 p.
9. Kádár, D. Z., & Mills, S. (Eds.). (2011). *Politeness in East Asia*. Cambridge: Cambridge University Press, 416 p.
10. Watts, R. J., Ide, S., & Ehlich, K. (Eds.). (1992). *Politeness in Language: Studies in its History, Theory, and Practice*. Berlin: Mouton de Gruyter, 526 p.
11. Hernández López, M. O. (2013). *Politeness in Mexico and the United States: A Contrastive Study of the Realization and Perception of Refusals*. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 205 p.

12. Clyne, M. (1994). Politeness: A Two-Dimensional Model. *Journal of Pragmatics*, 22(4), 249-257.
13. Brown, P., & Levinson, S. (1987). Politeness: Some Universals in Language Usage. *Journal of Pragmatics*, 11(2), 167-190.
14. Brown, P., & Levinson, S. (1987). Politeness: Some Universals in Language Usage. *Journal of Pragmatics*, 11(2), 167-190.
15. Searle, J. (1969). *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge: Cambridge University Press, 203 p.
16. Horn, L. R., & Ward, G. (Eds.). (2004). *The Handbook of Pragmatics*. Oxford: Blackwell Publishing, 992 p.

ДОДАТКИ

1. Jane Austen's "Pride and Prejudice"
2. Taras Shevchenko's "I Was Thirteen Years Old"
3. William Shakespeare's "Hamlet"
4. Ivan Kotlyarevsky's "Aeneid"
5. Lesia Ukrainka's play "The Forest Song"